

Başvuru Tarihi: 1 Haziran 2020

Aralık 2020 – Cilt: 3 / Sayı: 3

Kabul Tarihi: 23 Eylül 2020

Sayfa Aralığı: 124-137

Makale Türü: Derleme Makalesi

ÜLKELERİN ZORUNLU EĞİTİM SÜREÇLERİNE VE PISA BAŞARILARINA İLİŞKİN BİR KARŞILAŞTIRMA

Makbule COŞKUN¹

Öz

Bu araştırmada amaç, son zamanlarda gerek politikacılar gerek de toplumun diğer kesimlerinin de konuşup fikir beyan ettiği zorunlu eğitim politika ve uygulamalarının ve PISA başarılarının Türkiye ile Almanya, Fransa, Finlandiya, Romanya ve Bulgaristan arasında karşılaştırma yapılarak irdelenmesidir. Araştırmada bu ülkelerde uygulanan eğitim politikaları zorunlu eğitim açısından detaylı olarak incelenmiş, bu ülkelerdeki zorunlu eğitim politikaları ile Türkiye’de uygulanan zorunlu eğitim politikaları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada seçilen ülkeler Avrupa Birliğine üye ülkeler arasından seçilmiş olup üyelik tarihleri dikkate alınmıştır. Çalışmada amaçlanan diğer nokta ise bu süreçte Avrupa Birliğinin üye olan ülkelere eğitim alanındaki beklentilerine dikkat çekmektir. Karşılaştırmada süre, yaş aralığı, öğretim basamakları, öğretim basamakları arasında kesinti olup olmadığı, finansman yöntemleri, tarihi gelişim boyutları ve PISA başarıları ele alınmış benzerlik ve farklılıklar ortaya çıkartılmıştır. Karşılaştırma bulgularına göre 2006 yılında zorunlu eğitim süresini artıran Türkiye’nin bu anlamda Avrupa Birliğine üye ülkelere göre daha geri bir seviyede olduğu görülmüştür. 12 yıllık kesintisiz eğitimin zorunlu hale getirilmesi ise yapılan reformlardan okullaşma oranını artıran geç kalmış olmasına rağmen oldukça önemli bir atılımdır. Bazı altyapı sorunlarının halledilmesiyle 12 yıla çıkarılan zorunlu eğitim süreci öğrenciler ve ilerleyen dönemde toplum için olumlu kazanımlar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu Eğitim, Karşılaştırmalı Eğitim, Eğitim Politikaları

A Comperative Study of Nations’ Compulsory Education Process and PISA Achievements

Abstract

The purpose of this study is to investigate the compulsory education policy and implementations, PISA results in Turkey and compare these to those of Germany, France, Finland, Romania, and Bulgaria. In this study, we investigate the education policies implemented in the aforementioned countries in terms of compulsory education in detail and compare these compulsory education policies with Turkey’s policies. These countries are selected from the Member States of the European Union based on their accession date. Another aim of this study is to point out the expectations of the European Union from its memberstates in education. In this comparison the duration, age range, educational stages, gaps between the stages, financing methods, and historical development of compulsory education and PISA performance are taken into consideration. As a result, Turkey, who increase the compulsory education duration to 12 years in 2006, has been shown to lag these countries. Making continuous 12-year education compulsory is a very important but late breakthrough that increases the schooling rate. Compulsory education, which is extended to 12 years after solving some infrastructure problems, will benefit students and society in the future. This study is limited to the compulsory education process and PISA performance in Germany, France, Finland, Romania, and Bulgaria.

Keywords: Compulsory education, Comparative education, Education policies

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, E-mail: makbuledogruoz@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8936-6962

Giriş

Eğitimde yenileşme hareketlerinin temel noktasında; bilgi toplumunun ihtiyaç duyduğu bireyin yetiştirilmesi, bilginin kullanılması, bilginin teknolojiye çevrilmesi ve toplumdaki yenileşme sürecine katkı sağlaması bulunmaktadır. Tanım olarak eğitim, kişinin bilişsel, duyuşsal, bedensel ve sosyal yönlerden bilgi, beceri ve tutumlarını yapılandırması için düzenlenen öğretim- öğrenme sürecidir. Bu süreç kişinin kapasitesini ortaya çıkarmak için tasarlanmış, okul olarak adlandırılan bir ortama planlı, programlı, sistemli ve amaçlı bir şekilde yürütülmektedir. Ülkeler, eğitim sürecinin hedeflerine ulaşabilmek için bireyleri zorunlu bir eğitimden geçirmektedir.

Zorunlu eğitim, bir ülkede bulunan çocukların tamamının, hukuki düzenlemeler yoluyla benzer ve süresi belirli bir "okula devam " sürecine tabi tutulması anlamına gelir. Çoğu zaman bir dayatma olarak da görülebilen zorunlu eğitim, herkes için geçerli olan yasalarla düzenlenmekte ve bulunduğu ülkenin eğitim politikalarının bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitimi, ideolojik faaliyetlerinde ve varlığını devam ettirebilmek amacıyla bir araç olarak kullanan devletler için zorunlu eğitim zamanla bireyin ve dolayısıyla ülkenin gelişmişlik düzeyinin artırılması için de bir araç haline gelmiştir. Zorunlu eğitim aslında örgün eğitimin en temel kısmıdır. Bu eğitimde amaç, toplumun ihtiyacına göre şekillenmiştir. Hemen her ülkede ilköğretim bireyler için zorunlu hale getirilmiştir. Zorunlu eğitimin süresi ve öğretim basamakları ülkelerin eğitime verdikleri önem, gelişmişlik düzeyi ve nüfus gibi etkenlere göre değişmektedir (Güven, 2012, s. 558).

Eğitim topluma şekil veren, ekonomiyi ateşleyen bir araçtır. Tüm bunları ise eğitim aracının ürünü olan "eğitilmiş insan" yapar. Toplumların gelişmesi, günümüz ihtiyaçlarına yönelik ilerleyişi ancak eğitilmiş insanların varlığı ve de çokluğu ile mümkün olacaktır (Drucker, 1992, s. 250). Bu amaçla devletler yani yönetimler eğitimin kendi amaç ve politikalarına en uygun bölümünü zorunlu hale getirmişlerdir. Devletler ayrıca uyguladıkları politikalar doğrultusunda nasıl bir vatandaş istediklerini de eğitim aracılığıyla şekillendirirler. Bu yüzden zorunlu eğitim kavramı ön plana çıkmıştır. Eğitimi genelde insanların isteklerine sunmayan devletler hem bireylerin kendi çıkarları hem de devletlerin kendi çıkarları için eğitimi vatandaşları üzerinde zorunlu kılmışlardır.

Zorunlu eğitime başlama ve zorunlu eğitimi bitirme yaşları ülkeden ülkeye değişmektedir. Zorunlu eğitim bazı ülkelerde 11 yaşında sona erer iken bazı ülkelerde 18 yaşına kadar sürmektedir. Zorunlu eğitim konusunda, UNESCO (1993) ve OECD (1996) kaynaklarından elde edilen verilere göre:

- Zorunlu eğitim süreleri ve zorunlu eğitim yaşları ülkeden ülkeye, hatta bazı ülkelerde eyaletten eyalete ve zaman boyutunda değişebilmektedir.
- Her ne kadar ülkelerin büyük bir kısmı yükseköğretim dışındaki eğitim yapılan, ilköğretim, ortaöğretim birinci kademe ve ortaöğretim ikinci kademe olmak üzere üç ana kategoride ele alınmakta ise de her bir kategoriye ilişkin eğitim süreleri ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin, ilköğretim süreleri 3-10 yıl arasında değişmektedir. En kısa süreli (3-4 yıl) ilköğretim uygulamalarına Angola, Kuveyt, Mangolya, Avusturya, Almanya ve Yugoslavya örnek verilebilir iken en uzun süreli uygulamaların (9-10 yıl) ise El Salvador, Venezuela ve Ürdün'de olduğu görülmektedir. Uygulamalarda en yaygın ilköğretim sürelerinin 5-6 yıl olduğu dikkati çekmektedir. Eğitim sistemlerinin yapılarındaki bu farklılıklar nedeniyle zorunlu eğitim süreleri bazı ülkelerde ortaöğretimin ikinci kademesine kadar uzanmaktadır. Zorunlu eğitime başlama ve zorunlu eğitimi bitirme yaşları ülkeden ülkeye değişmektedir. Zorunlu eğitim bazı ülkelerde 11 yaşında sona erer iken bazı ülkelerde 18 yaşına kadar sürmektedir.

UNESCO 1991 Dünya Eğitim Raporu'nda da belirtildiği gibi, küresel perspektifle, ülkelerin kaynakları elverdiği ölçüde zorunlu eğitimin giderek uzamakta olduğu ve 8-10 yıllık bir temel eğitim

dönüştüğü vurgulanabilir (Promkasetrin, 1994, s. 20-29). Zorunlu eğitimde finansman yöntemleri de dikkat çekmektedir. Birçok ülkede temel eğitimi içinde bulunduran zorunlu eğitim devletler tarafından karşılanmaktadır. Türkiye’de ise ilk olarak cumhuriyetten önce II. Mahmut tarafından 1824 yılında ilan edilen fermanla eğitim-öğretim alanında önemli yenileşme hareketleri yaşanmıştır. Bu yenileşme hareketlerinin dikkat çekici bir hükmünün de sıbyan mekteplerine devam zorunluluğu getirmesi olmuştur. Bu anlamda zorunlu eğitimin Türk Eğitim Sistemindeki ilk başlangıcı bu şekilde gerçekleştirmiş demek mümkündür (Soydan ve Tüncel, 2013, s. 115). Cumhuriyetin ilanından bu yana ise uluslararası anlayışa paralel olarak anayasal ve yasal düzenlemelerde ilköğretimin zorunlu ve devlet okullarında ücretsiz olması temel ilke olarak ortaya konulmuştur. İlk olarak Tevhid-i Tedrisat Kanununda ilköğretimin zorunlu ve meccani olduğu dile getirilerek büyük ve önemli bir karar verilmiştir. Bu bağlamda, 1982 Anayasasının 42. maddesinde “İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır” hükmüne yer verilmiştir.

Zorunlu eğitim sürecinin ülke gelişmişlik düzeyine olan etkisinin yanında eğitimde başarı faktörünü de incelemek yerinde olacaktır. PISA olarak kısaltılan Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı, OECD tarafından üç yılda bir yapılan uygulama ile uluslararası boyutta öğrenci başarısını ölçmektedir. Matematik, Okuma-Anlama ve Bilim alanında ölçme yapan PISA’nın amacı eğitimde belli bir standardı yakalamak ve gelişmeyi artırmaktır. Bu çalışmada incelemeye alınan ülkelerin PISA başarıları da karşılaştırılacaktır.

Karşılaştırmalı eğitim ise birebir bir ülkenin eğitim modelini almaktan tamamen farklı bir anlayış getirmekte, ülkelerin eğitim sistemlerinin sentezlenerek kendi ülkemiz için en uygun modelin uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Aynı zamanda kendi eğitim sistemimiz açısından da düşünüldüğü zaman diğer ülkelerle kendimizi kıyaslama, bulunduğumuz yeri görme açısından da yarar sağlayabilmektedir. Diğer ülkelerin eğitim yolunda karşılaştıkları sorunları görme, onların bu sorun karşısında neler yaptıklarını görmek bizim neler yapabileceğimiz hakkında fikir edinmemizi sağlayacağından oldukça büyük önem taşımaktadır (Erginer, 2009).

Üçüncü bin yıla doğru ilerleyen dünyada eğitim, yalnızca belirli konuların öğretimi işinden sorumlu değildir. Bununla birlikte eğitimden toplumlara yol göstermesi ve liderler yetiştirmesi de beklenmektedir (Aras, 2020, s.59). Liderliğin doğuştan gelen bir yetenek olmayıp sonradan eğitim yoluyla kazanılacağına inanılması sonradan ülkelerin vatandaşlarına verecekleri temel eğitimin önemi ve anlamı bir kez daha artmıştır. Özellikle çoğulcu ve demokratik bir yapıya sahip olan Avrupa Birliğinde eğitimin ilk basamağından son basamağına kadar çoğulcu ve demokratik lider ihtiyacı ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla Avrupa Birliği’ne üyelik aşamasında olan Türkiye için de demokratik ve çoğulcu bir yapının oluşması önem kazanmıştır. Türkiye’nin uzun yıllar boyunca Avrupa Birliği üyesi olma yolundaki girişimleri sonucunda Avrupa Birliği tarafından Türkiye’nin birçok konuda birtakım düzenlemeler getirmesi öngörülmüştür. Bu bağlamda eğitiminin de Avrupa Birliği ülkeleri eğitim sistemleri ile karşılaştırılması yerinde olacaktır. Çalışmada değerlendirmeye alınan ülkelerin seçilme ölçütü olarak da Avrupa Birliği kurucu ülkelerinin yanında Avrupa Birliği’ne yeni katılmış ülkeler de tercih edilmiştir. Söz konusu ülkelerin gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak eğitim üzerindeki başarıları da diğer ölçüttür. Bu bağlamda Almanya, Fransa, Finlandiya, Romanya ve Bulgaristan’da Zorunlu Eğitim ve Öğretim Basamaklarının yanında PISA başarıları yönünden de inceleme ve karşılaştırma yapılmıştır

Kuramsal Çerçeve

Zorunlu Eğitim

Bilgi çağı olarak nitelendirilen 21. Yüzyılda eğitim, değişimin ve dönüşümün en temel aktörü haline gelmiştir (Görgülü ve Küçükali, 2018). Günümüzde eğitimle ilgili faaliyetler ve eğitimin

kapsamının giderek arttığına şahit olmaktayız. Bugün çağdaş dünya toplumlarında ilk ve ortaöğretim dışında yükseköğretim de zorunlu hale getirilmeye çalışılmaktadır. Geçmiş tarihlerde toplumun zengin ve soylu aile çocuklarının almış oldukları eğitim bugün 7’den 70’e herkese ulaştırılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca eğitim alanlarında, programlarında ve eğitim verilen kurumların yapısında büyük değişimler görülmektedir. Aileler, hükümetler, sendikalar ve sivil toplum örgütleri yani devletler adeta kendi vatandaşlarının eğitimi için tüm kurumlarıyla seferber olmaktadır. Eğitim, dünyada meydana gelen değişimler ışığında yöntem ve politikalarını orta uzun ve kısa vadede değiştirmektedir (Örs, Erdoğan ve Kipici, 2013, s. 133).

Cumhuriyet öncesi dönemde ülkemizde eğitimin direkt olarak devlet denetimi ve himayesi altına alınması, okulların açılması 2. Mahmut dönemine rastlamaktadır. 1824 yılında yayınlanmış bir fermanla eğitim sadece İstanbul için zorunlu hale getirilmiştir. Fakat ülke düzeyindeki uygulama ancak Tanzimat Dönemi’nde gerçekleşmiştir (Akyüz, 1989, s. 173-182). Fransız eğitim sisteminden etkilenerek oluşturulmuş Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’ ne göre ilk öğretim ilk üç yılı zorunlu olarak tüm kız ve erkek çocuklarına yönelik olarak belirtilmiş ve parasız olarak kurgulanmıştır. Bu durum Kanun-i Esasi’nin 114. Maddesinde yer almış ve bundan sonraki anayasalarda da yer bulmuştur (Aydm, 2006, s. 7).

Cumhuriyetin ilk senelerinde tüm köylere hemen okul yapılamamış, yapılsa da hemen öğretmen ataması gerçekleştirilememiştir. Fakat daha sonra 3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile ciddi bir atılım gerçekleştirilmiştir. Bu kanunda ilk öğretim kız ve erkek tüm çocuklar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu belirtilmiştir. Yine Öğretim Birliği kanunu ile tüm okullar Eğitim Bakanlığı’na bağlanmış ve devlet eğitimde denetim yetkisini tek elde toplamıştır. Cumhuriyet sonrası döneme bakıldığında ise zorunlu ilk öğretim süresinin uzatılması için ilk adım 1973’te atılmış, konuyla ilgili bir çalışma grubu oluşturulmuştur. 1981-1982 eğitim-öğretim yılında üç ilde pilot uygulamaya geçilmiş ve sekiz yıllık kesintisiz eğitim uygulaması yapılmıştır. Ancak bu kesintisiz eğitim zorunlu tutulmamıştır. Uygulamanın başarılı olduğunun düşünülmesiyle 1990’dan sonra sekiz yıllık eğitim çalışmaları hız kazanmıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanundan yapılan yasal düzenlemelerle Türkiye’de zorunlu eğitim 1997-98 öğretim yılı başına kadar 5 yıl olarak uygulanmıştır. Sonrasında ise 16.8.1997 tarih ve 4306 sayılı Yasa ile 222 sayılı İlköğretim Eğitim Kanununda ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yapılan değişiklikler ile zorunlu eğitim süresi 8 yıla çıkarılmıştır.

Kesintisiz eğitim, 2012-2013 Eğitim-Öğretim döneminden bu yana 4+4+4 modeli ile 12 yıla çıkarılmış ve bunun sonucunda da okullaşma oranında önemli artışlar meydana gelmiştir. Bu uygulama ile ilköğretimin birinci kademesi 5 yıldan 4 yıla düşürülmüş, ilkökul sonrası kısım 3 yıldan 4 yıla çıkarılmış ve lise öğrenim süresi de yine 4 yıl olarak belirlenmiştir. Zorunlu eğitim, 30 Mart 2012 tarihinde çıkarılan kanunla 8 yıldan 12 yıla çıkarılmış olup ülke eğitim sistemi açısından oldukça önemli bir gelişmedir.

Eğitimin süresinin uzamasıyla bireyin daha sağlıklı düşünme, ilgi ve yeteneklerine göre geleceğini planlama becerileri artmakta, yaşama farklı bakış açılarından bakıp daha hoşgörülü olabilmektedir. Böyle bireylerden oluşan toplumların zorunlu eğitim sürecine uzun yıllar öncesinde başladığı görülmektedir (Okçabol, 2009, s. 113). Zorunlu eğitimin süresi de gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlara bakıldığında ayırt edici bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorunlu eğitim uygulamasını daha önce uygulayan ülkeler ile daha sonra uygulayan ülkeler arasında gelişmişlik bakımından çok büyük farklar görülmektedir. Aynı şekilde zorunlu eğitim süresinin uzunluğu veya kısalığı da okullaşma oranını etkilemesinden dolayı yine gelişmişlik düzeyinde önemli etkiler oluşturmaktadır. Bu nedenle ulusal düzeyde eğitim politika felsefeleri tekrardan gözden geçirilip, sorunlara çözüm üretebilecek nitelikte politikalar geliştirilmesi ülkelerin gelişme gösterebilmeleri adına büyük bir adım olacaktır. Zorunlu eğitim süresinin uzatılması, kır ve kent yaşamında dengeli olarak

dağıtılması, eğitimde fırsat eşitliği bakımından olumlu bir gelişime olacak ve toplumun kalkınması daha da hızlanacaktır (Gültürk, 2013, s.100).

Karşılaştırmalı Eğitim

Karşılaştırmalı eğitim kavramı ilk olarak 1817 yılında ortaya atılmıştır. Uluslararası düzeyde ortak bir tanım olmamasına karşın uygun tanım için çaba gösterilmektedir (Türkoğlu, 2015, s. 2). Karşılaştırmadan bahsedebilmek için öncelikle en az iki objenin ele alınarak detaylı incelenmesi söz konusu olacaktır. Karşılaştırmalı eğitimde de en az iki farklı ülkenin eğitimlerinde uyguladıkları farklı politika ve uygulamalar detaylı olarak incelenmektedir (Ültanır, 2000, s. 1).

Ülkelerin eğitim sistemlerini incelemek ve bu sistemlerin karşılaştırmasını yapmak, ülkelerdeki eğitim alanındaki gelişimlere yakından bakmak, eğitim sisteminin gelişmesini ve zenginleşmesini sağlar. Karşılaştırmalı eğitim; farklı kültürler ve farklı ülkelerde, iki veya daha fazla eğitim sisteminin benzerliklerini ve farklılıklarını tanımlamaya yardım eden, benzer görünen algıları açıklayan ve insanları eğitime yolları hakkında yararlı olabilecek önlemler getirmekte olan disiplinli bir sistemdir (Erdoğan, 2015, s. 6).

Bir eğitim sisteminin özellikleri, diğer eğitim sistemleri açısından da aydınlatıcı olabilir. Özellikle birbirleriyle etkileşim ve iş birliği içinde olan ülkeler arasında eğitim sistemleri konusunda birbirlerini etkilemeleri, olumlu yanlarını örnek alıp iş birliği yapmalarının önemi büyük olacaktır. Bu nedenle ülkeler birbirlerinin eğitim sistemlerini inceleyip yakından tanımalıdırlar (Oğuz ve Tunca, 2008, s. 164).

Karşılaştırmalı eğitimin tarihsel geçmişine bakıldığında aslında çok eski bir geçmişinin olmadığı bilirse de Eflatun'dan bugüne birçok filozof ve eğitimcinin bu alanla ilgili çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Fakat bir eğitim bilimi olarak karşılaştırmalı eğitim ancak 19. Yüzyıldan itibaren kendini göstermeye başlamıştır. Bu dönemde eğitimciler, kendilerince başarılı gördükleri ülkelere ziyaretlerde bulunarak, buradan edindikleri bilgiler doğrultusunda kendi ülkelerinde yenilikler gerçekleştirmek üzere yola koyulmuşlardır. Karşılaştırmalı eğitimin disiplinler arası bir yaklaşım olduğu ileri sürülerek 20. Yüzyılın başlarından itibaren birçok farklı alan da dikkate alınarak çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'de ise karşılaştırmalı eğitimden akademik açıdan bahsedilmesi ise 1960'lardan sonrasında gerçekleşmiştir. Bunun öncesinde de elbette birtakım çalışmalar olmuştur ki bunun en önemlilerinden bir tanesi John Dewey'in Türkiye'ye davet edilerek incelemelerde bulunmasının ve tavsiyelerde bulunmasının sağlanmasıdır. Fakat alan olarak ilk defa Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde verilen "Mukayeseli Eğitim" dersi ile başlamıştır. Bu tarihten sonra ve günümüzde karşılaştırmalı eğitim önemini artırmıştır. Özellikle Avrupa Birliği üyeliğine yönelik politik hedeflere ulaşabilmek ve bu standartlara uygun insan gücü yetiştirebilmek için farklı boyutlarıyla eğitim karşılaştırmaları yapmak bir gereklilik haline gelmiştir (Ültanır, 2000, s. 1).

Karşılaştırmalı eğitim, beşerî, coğrafi, tarihsel ve diğer birçok parametreyle ilişkili olarak her ülkede standart olacak kuralları benimsememektedir. Bu yönüyle bütün bu parametreleri içinde barındıran aynı zamanda bunlardan yararlanan disiplinler arası bir oluşumdur. Bununla beraber kültürel, ekonomik, politik ve toplumsal ilişkileri de irdeleyen bir alandır. Amacı eğitim sorunlarını çözmektir (Türkoğlu, 2015, s. 3).

Karşılaştırmalı eğitim sayesinde dünyanın farklı ülkelerinde eğitime dair yaşanan sorunlara ne gibi çözümler üretildiği ile bilgi sahibi olmak mümkün olacaktır. Burada önemli olan tabii ki bu çözümleri doğrudan kullanmak olmayacaktır. Farklı bakış açılarıyla sorunu irdeleme imkânı yaratacak ve farklı çözüm yolları bulunmasının önünü açacaktır. Bu bağlamda karşılaştırmalı eğitimin önemi büyüktür.

Avrupa'nın Bazı Ülkelerindeki Zorunlu Eğitim Süreci

Zorunlu eğitim süreci Avrupa'daki ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Bu farklılık ülkelerin eğitim sistemlerinin dayandığı felsefeden kaynaklanmaktadır. Avrupa ülkelerinin zorunlu eğitim süreçlerindeki farklılıkların ortaya konabilmesi için Almanya, Fransa, Finlandiya, Romanya, Bulgaristan ve Türkiye'deki uygulamalar kısaca açıklanmıştır.

Almanya eğitiminin felsefi boyutu incelendiğinde eğitimin genel amacının herkese eşit eğitim fırsatı yaratmak olduğu görülmektedir. Zorunlu eğitim süresi 6 ile 18 yaşları arasında en az 9 yıl olmak üzere toplam 12 yıldır. Okul öncesi eğitim zorunlu eğitime dâhil değildir. İş ve aile yaşamına çocuğun daha kolay adapte olmasını sağlayan okul öncesi eğitim bu bağlamda zorunlu olmasa bile desteklenmektedir. Zorunlu eğitimin 10 yılı tam zamanlı genel eğitim olmakla birlikte bunun 4 yılı ilköğretim, 6 yılı da 1. kademe ortaöğretim seviyesinde beklenmektedir (Eurydice, 2018).

Almanya, zorunlu eğitim sürecinin tarihine bakılacak olursa, özellikle 1900'lü yıllardan sonra okullarda tek tip modeli öngörülmüş, hatta özel ilkokullar bile kaldırılmıştır. Zorunlu eğitim süresi devlet tarafından 6-10 yaş grubu çocukların okula devam yükümlülüklerini getirmiştir. Bu konuda ancak 1920'lerden sonra başarı yakalanabilmiştir. 1921 yılında öğrencilerden ancak %47,3'ü ilkokuldan gelme iken, 1926 da bu rakamın %91,3 e ulaşmış olması bu gerçeği kanıtlamaktadır (Eurydice, 2018).

Fransız eğitim sisteminde Fransız İhtilali ile birlik sağlanmış olup burada alınan kararlar bir nevi ülkenin eğitim felsefesini oluşturmuştur. 1793 yılında aristokratların okulu olan "college"ler kaldırılmış ve üç kademeli bir okul sistemi belirlenmiştir. 1882'de okulların parasız olması, öğretimde laiklik ve mecburi genel öğretim esas alınmıştır. 1959'dan bu yana ise çeşitli reformlar gerçekleştirilmiş olup, zorunlu eğitim yaşı 16'ya yükseltilmiştir (Eurydice, 2019).

Eğitim 6-16 yaş arasında 10 yıl zorunludur. Bu sürenin ilk beş yılı ilköğretim, dört yıl ortaöğretimin birinci bölümüdür. Aileler çocuklarını en yakın okula göndermektedir. Fakat bazı özel durumlarda, kendilerinin belirledikleri okullara göndermelerine izin verilir (Erginer, 2009, s. 177). Ortaöğretim birinci bölümü bitirenlerin zorunlu eğitim süresini tamamlayabilmeleri için genel, teknik ve mesleki eğitim liselerinin birinde en az bir yıl daha tam zamanlı öğrenim görmeleri gerekmektedir.

Finlandiya'nın eğitim ilkelerinden en önemlisi tüm insanların iyi bir eğitim ve öğretime eşit şekilde ulaşabilmeleridir. Eğitim politikalarını "yaşam boyu öğrenme" modeli üzerine kuran Finler etnik köken, maddi durum, nerde yaşadığı gibi faktörlere bakılmaksızın her yurttaşına eşit hizmet verme amacı gütmektedir. Finlandiya eğitim sisteminde anahtar kelimeler, kalite, verimlilik ve eşitliktir (Eurydice, 2019). Finlandiya'da iyi eğitilmiş ebeveynler çok önemlidir. Bu bağlamda yetişkin eğitimlerine de oldukça önem vermektedirler. Zorunlu eğitim kavramı Finlandiya'da "temel eğitim" olarak isimlendirilmektedir (Erginer, 2009, s. 10).

Ücretsiz zorunlu eğitim 1919 yılında çıkan Finlandiya anayasası ile kanunlaştırılmıştır. Hükümetin genel, mesleki ve sanat eğitimini vermesi gerektiği anayasa ile belirtilmiştir. Finlandiya'da 7-16 yaş arası zorunlu eğitime tabi olan öğrenciler bu kısımda temel eğitimlerini almaktadırlar. Temel eğitim olarak adlandırılan ve ilköğretim (6 yıl) ile ortaöğretim 1. Devre eğitimi (3 yıl) kapsayan 9 yıllık zorunlu eğitim, istek dâhilinde bir yıl daha uzatılabilir (Eurydice, 2019).

Temel eğitimi oluşturan değerler, insan hakları, eşitlik ve demokrasidir. Öğrenci temel eğitimi bitirdiğinde mesleki açıdan herhangi bir yeterliğe sahip olamaz ama bu basamak onu bir üst basamağa hazırlar. Ülke genelinde temel eğitime devam eden çocuk sayısı %97 civarındadır. Temel eğitim öğrencilerin ikamet ettiği yerlerde bulunan okullarda sağlanmaktadır. Finlandiya, PISA sınavlarında dünya ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır (Eurydice, 2019).

Romanya’da eğitim sistemi genel olarak eşitlikçi bir sisteme dayanmaktadır. Eğitim sistemi Marksist- Leninist ideolojiye bağlı olarak yapılanmıştır. Belirli niteliklerin öğrencilere aşılmasını sağlamak için kuruluş sistemli ve amaçlı bir faaliyettir. Eğitim, üretici özellik taşımaktadır. Eğitimin sonucunda elde edilmek istenen insan modeli; ileri, politik anlayışlarla uyumlu, çok yönlü olmalıdır. Romanya’da azınlıkların dilinde eğitim verilmekte, uluslararası iletişim dilleri de kullanılmaktadır. Romanya Anayasası’nda insanların etnik kökenlerine göre bir ayırım yapılmadığı sadece eğitim hakkının garanti edildiği belirtilmiştir (Eurydice, 2019).

İlköğretim 4 yıl zorunlu ve parasız olması 26 Nisan 1896 tarihli yasada belirtilmiştir. Zorunlu eğitim yaşı ise 8 Temmuz 1919 tarihli yasa ile 13’e kadar uzatılmıştır. Eğitim bir devlet görevi olarak 2. Dünya Savaşı’ndan sonra benimsenmiştir. Romanya’da zorunlu eğitim süresi 10 yıl olup 6-16 yaş aralığını kapsamaktadır. Zorunlu eğitim 10 yıllık bir süreyi kapsamakta ve üç kademeye ayrılmaktadır. İlkokul eğitimi 4 yıl, Ortaöğretim 1. Devre yine 4 yıl ve Ortaöğretim 1. Devrenin ikinci aşaması 2 yıldır. İlkokul 6-10 yaş, Ortaöğretim 1. Aşaması 10-14 yaş ve Ortaöğretim 1. Aşamanın 2. Kısmı 14-16 yaş aralığını kapsamaktadır (Akyüz, 1989).

Uzun yıllar Osmanlı hâkimiyetinde kalan Bulgaristan’da her alanda olduğu gibi eğitim alanında da Osmanlı etkisi hâkim olmuştur. Osmanlı hâkimiyetinden 1878 yılında çıkan Bulgaristan’da Bulgaristan Krallığı tarafından çıkarılan geçici eğitim yasasına göre eğitimde demokrasi ve bölgesel yönetim benimsenmiştir (Akyüz, 1989). Bulgaristan Krallığının çıkarmış olduğu geçici yasayla birlikte eğitim laik bir formata bürünmüş ve ilköğretim üç yıldan ibaret olup zorunlu hale getirilmiştir. 1881 yılında ise 6 yıla çıkarılan zorunlu eğitim yine diğer bir reform ile 1909 yılında Ulusal Eğitim Yasası ile gerçekleştirilmiştir. Burada Avrupa eğitim sistemine ulaşılmak istenmiştir. 1944 yılında komünizmin gelişile yeniden şekillenmiştir (Eurydice, 2019).

Ülkenin eğitim politikalarında belirgin bir değişme 1990 yılından itibaren gözlenmiş ve bir takım köklü düzenlemeler içeren eğitim yasası çıkarılmıştır. Bu düzenlemeler sorun gidermeye yönelik olduğu gibi eğitim hakkını genişletmeye yönelik de düzenlemeleri içermektedir. Eğitim hakkının genişletilmesinden kasıt ise velinin öğrenci üzerindeki haklarıyla da öğrencinin okul ve meslek seçimi yapmaya yönelik karar verebilme hakkı gibi hakları içermektedir. Bu yasayla eğitim ile ilgili yönetsel birçok alanda değişiklik de yapılmıştır (Onur, 2004, s. 164-165).

Günümüzde Bulgaristan’daki zorunlu eğitime asıl olarak 1991 yılında geçilmiştir. Zorunlu eğitim süresi 6-7 yaş ile 16 yaş arasındadır. Temel eğitim sistemi 1 ve 8. Sınıf aralığını kapsamaktadır. Bu bölüm 1-4 ve 5-8. Sınıf olarak iki bölüme ayrılmıştır. Özel okullar dışında tüm okullar ücretsizdir. Temel eğitim sertifikasını 8. Sınıfı başarıyla tamamlayan öğrenciler almaktadırlar (Eurydice, 2019).

Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan en önemli reformlardan biri de eğitim alanında gerçekleştirilmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924) ile Türkiye’deki tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Burada kız ve erkek öğrencilerin bir arada eğitim görmeleri de kararlaştırılmıştır (Akyüz, 1989).

Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçları arasında Atatürk ilke ve inkılâplarına ve Atatürk milliyetçiliğine bağlı, milli ve manevi duyguları benimseyen ve koruyan, ülkeye karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranışa dönüştürmüş vatandaşlar yetiştirmek bulunmaktadır. Aynı zamanda beden ve zihnen sağlıklı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan Türk Milli Eğitim Sistemi, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda eğitim almaları için fırsat eşitliği ilkesini benimsemiştir. Türk Milli Eğitim Sistemi’nde genellik ve eşitlik en temel ilkedir (Akyüz, 1989).

Türkiye’de zorunlu eğitim, 11 Nisan 2012 yılında çıkarılan kanunla 12 yıla çıkarılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda belirtildiği üzere 6-18 yaş aralığını kapsayan bu süreç, zorunlu ve

parasızdır. 4+4+4 şeklinde modellenen sistemde okulöncesi zorunlu olmamakla birlikte 48-66 ay arasındaki çocukların devamı isteğe bağlıdır (Göksoy, 2013).

Türkiye’de 12 yıl kesintisiz bir sistem mevcut olsa da ilk 8 yıllık süreye göre son 4 yıllık ortaöğretim basamağına örgün eğitim dışından da devam edilme sıklığının fazla olması daha çok görülmektedir. Bu da bazı bölgelerde özellikle kız çocuklarının okula devamlarını kesintiye uğratmaktadır. Türkiye’de zorunlu eğitim uygulamasına 1824 yılında geçildiği fakat zaman zaman koşullar ve uygulamada değişiklikler yaşandığı görülmektedir (Göksoy, 2013).

Amaç

Eğitim hakkı insan haklarının içinde bulunan özel bir haktır. Bu hak hem uluslararası boyutta hem de ulusal mevzuatta yer bulmuştur. Eğitim hakkı diğer insan haklarından olan düşünce ve ifade hakkı ile seçme ve seçilme hakkını da kullanabilmek için gereklidir. Devletler de bu hakkı güvence altına alabilmek için de eğitimin temel bölümünü zorunlu kılmışlardır (Göksoy, 2013, s.31-32).

Eğitim, toplumsal, ekonomik ve siyasi anlamda gelişme gösterebilmek için bir ön koşuldur. Bu gelişmeyi gösterebilmek adına ülkeler, zorunlu eğitim kavramını eğitim politikalarının içinde en temel yere oturtmak durumundadırlar. Zorunlu eğitimde amaç aslında her bireyin topluma uyum göstermesi ve çağın gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve davranışları edinmesidir (Türkoğlu, 2015, s. 1-2). Zorunlu eğitim süresinin artmasında olumlu ilerlemeler görüle de sürecin kesintiyle ilerlemesine ve birtakım temel becerilerin kazandırılmasına yönelik nitelikli eğitimin sağlanamaması, öğretim basamaklarındaki geçişler arasında kopukluk yaşanması ile okullaşma oranlarının istenilen düzeye ulaşamaması gibi sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların aşılmasında diğer ülke örneklerinin incelenmesi çözümler için ışık tutacaktır.

Uzun yıllar boyunca Avrupa Birliği üyesi olma yolunda ilerleyen Türkiye’nin üye olabilmesi için gereken birtakım düzenlemeler getirmesi beklenmektedir. Bu bağlamda bu çalışmayla eğitim alanında yapılacak düzenlemeler için fikir ve katkı oluşturması beklenmektedir. Bunun yanında bu çalışmada hem Türk Eğitim Sistemi hem de Avrupa Birliğindeki ülkelerin eğitim sistemleri zorunlu eğitim süreci ve PISA başarıları açısından bir karşılaştırma yapılması amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, betimsel bir çalışma olup, araştırmada karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Karşılaştırma yapılırken ülkelerin tarihi, coğrafi, siyasi, sosyal ve ekonomik özellikler bağlamında eğitim sistemleri, amaç, yapı ve işleyiş boyutlarında karşılaştırması yapılmaktadır. Yöntemde, altı ülkenin eğitim sistemlerinin analizleri sonucunda yukarıda sözü edilen boyutlar çerçevesinde benzerlik ve farklılıklar saptanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca ortaya çıkan farklılıkların olası etkenleri irdelenmektedir. Karşılaştırmalı eğitim, ülkelerin ulusal eğitim sistemlerini, siyasal, sosyal ve kültürel etkenleri göz önünde bulundurarak inceleyen bir bilim alanıdır. Karşılaştırmalı eğitimde; “yatay yaklaşım, dikey yaklaşım, problem çözme yaklaşımları ve örnek olay yaklaşımı” olmak üzere dört farklı yaklaşım bulunmaktadır (Ültanır, 2000, s. 24). Bu çalışmada Almanya, Fransa, Finlandiya, Romanya, Bulgaristan ve Türkiye’nin eğitim sistemlerinin karşılaştırılması, yatay yaklaşıma göre yapılmaktadır. Bu yaklaşıma göre altı ülkenin eğitim sistemlerinin; amaç, yapı ve işleyiş boyutları ayrı ayrı paralel bir şekilde bir bütün olarak incelenmektedir. Böylelikle altı ülkenin eğitim sistemleri üzerine yapılan karşılaştırma ile benzer ve farklı yönler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Gerekli verilere ulaşabilmek için nitel araştırma yöntemi olan doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman inceleme yöntemi, araştırması yapılan konu hakkında bilgi içeren yazılı kaynakların incelenmesidir (Creswell, 2017, s.190). Altı ülkenin eğitim sistemi ve eğitim sistemine etki

eden ülkelerin; tarihi, coğrafi, siyasi, ekonomik ve sosyal özellikleri hakkındaki bilgilere bu konudaki dokümanların taraması yapılarak ulaşılmaktadır.

Bulgular

İncelenen Ülkelerin Türkiye İle Karşılaştırılması

Eğitim karşılaştırması yapılırken ülkeleri ve yaşantılarını doğrudan etkileyen diğer dinamikler de el alınmış ve bu bağlamda ülkeler demografik ve beşeri özellikleri açısından da kıyaslanmıştır. Tablo 1’de ülkeler doğal ve toplumsal faktörler bakımından incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Tablo 1. Ülkelerin beşeri özelliklerinin karşılaştırılması

Boyutlar	Almanya	Fransa	Finlandiya	Romanya	Bulgaristan	Türkiye
Yüzölçümü	357,021km ²	547,030km ²	338,145km ²	237,500km ²	110,994km ²	814,578 km ²
Nüfus	82.259. 666	65.107.000	5.497.302	20.076.727	7.282.041	81.694.850
GSYH	3.467.780\$	2.464.790\$	234.578\$	181.944\$	49.364\$	751,186\$
Yönetim şekli	Parlamentar cumhuriyet	Yarı başkanlık	Parlamentar cumhuriyet	Yarı başkanlık	Parlamentar cumhuriyet	Yarı Başkanlık

Tablo 1 incelendiğinde ülkelerde yüz ölçüm olarak en büyük olan ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Türkiye’nin nüfus bakımından en kalabalık ülke olan Almanya’ya çok yakın bir nüfusu vardır. GSYH oranlarına bakıldığında ise Türkiye’nin Romanya, Bulgaristan ve Finlandiya’nın üzerinde olduğu görülmektedir. Yönetim şekli incelendiğinde ise tüm ülkelerde demokratik bir sistemin varlığından söz etmek mümkündür. İncelenen ülkelerdeki zorunlu eğitim sürecinin karşılaştırılması Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Zorunlu eğitim süreçlerinin karşılaştırılması

Boyutlar	Almanya	Fransa	Finlandiya	Romanya	Bulgaristan	Türkiye
Eğitim Süresi	En az 9, en çok 12 yıl	En az 10, en çok 12 yıl	En az 9, en çok 10 yıl	10 yıl	10 yıl	12 yıl
Yaş Aralığı	6-18	6-16	7-16	6-16	6-16	6-18
Öğretim Basamakları	4+6+2	5+4+1	6+3+1 (Son 1 yıl isteğe bağlı)	4+4+2	4+4+3 (Son 3 yıl isteğe ve okul türüne göre 4 ya da 5 yıl olarak değişebilmektedir).	4+4+4
Zorunlu Eğitime Okul Öncesi Dâhil mi?	Okul Öncesi 3-6 yaş aralığında isteğe bağlı.	Okul Öncesi 3-6 yaş aralığında isteğe bağlı.	Okul Öncesi 6 yaşındaki çocuklarda isteğe bağlı.	Okul Öncesi 3-6 yaşındaki çocuklarda isteğe bağlı.	Okul Öncesi 3-6 yaşındaki çocuklarda isteğe bağlı.	Değil
Kesinti Durumu	Son iki yıl isteğe bağlı.	Kesinti yok.	Kesinti yok. İstenirse 1 yıl daha okunabilir.	Kesinti yok. 16-19 yaş arası isteğe bağlı.	Kesinti yok.	Kesinti var (Özellikle son 4 yıl örgün eğitim dışından devam edilme durumu daha çok görülüyor.)
Ücret Durumu	Devlet tarafından karşılanıyor.	Devlet tarafından karşılanıyor.	Devlet tarafından karşılanıyor.	Devlet tarafından karşılanıyor.	Devlet veya belediyeler tarafından karşılanıyor.	Devlet karşıyor.
Uygulamaya Başlama Tarihi	1763	1881	1919	1896	1991	1824’ten bu yana birçok değişikliğe uğrayarak devam etmektedir.

Tablo 2' ye bakıldığında ülkelerin zorunlu eğitim sürecinde ele alınan boyutlar çerçevesinde karşılaştırması yapılmıştır. Buna göre zorunlu eğitim süresi incelenen ülkeler arasında en az 9 yıl olarak belirlenmiştir. Her ülkede çeşitli öğretim basamakları modellenmeleri olsa da ilköğrenim yani temel eğitim ve ardından bir ortaöğrenim yani lise eğitimi gelmektedir. Tüm ülkelerde eğitim finansmanı devlet tarafından karşılanmaktadır. Zorunlu eğitim vatandaşlar için ücretsizdir. Zorunlu eğitim uygulamasına ilk geçen ülke Almanya'dır. 1991 yılında zorunlu eğitime geçen Bulgaristan ise incelenen ülkelerin içinde zorunlu eğitim uygulamasına en son geçen ülkedir. Türkiye'de zorunlu eğitim uygulamasına ilk geçiş 1824 olarak görünse de tam anlamıyla uygulama Cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleşmiştir. Uluslararası bir değerlendirme sistemi olan PISA sonuçlarına göre yapılan karşılaştırma Tablo 3 ile açıklanmıştır.

Tablo 3. Ülkelerin PISA sonuçlarının karşılaştırılması

Boyutlar	Almanya	Fransa	Finlandiya	Romanya	Bulgaristan	Türkiye	
2018 PISA Sonuçları	Matematik	500	495	507	430	436	454
	Fen	503	493	522	426	424	468
	Okuma	498	493	520	428	420	466
2015 PISA Sonuçları	Matematik	506	493	511	444	477	420
	Fen	509	495	531	435	477	425
	Okuma	509	499	526	434	470	428
2012 PISA Sonuçları	Matematik	514	495	519	445	477	448
	Fen	524	499	545	439	494	463
	Okuma	508	505	524	438	488	475

Kaynak: (OECD, PISA Data, 2018, PISA 2018 Türkiye Ön Raporu)

Tabloya bakıldığında en başarılı ülke olarak Finlandiya görülmektedir. Eski Avrupa Birliği üyelerinden Almanya ve Fransa bu başarıda Finlandiya'yı yakından takip etmektedirler. Sonradan Avrupa Birliği üyesi olan ve ekonomik gücü diğer ülkelere göre daha zayıf olan Romanya ve Bulgaristan'ın başarı düzeyleri ise diğer ülkelere göre daha düşüktür. Yine başarı oranı oldukça düşük olan Türkiye ise 2018 PISA sonuçlarında puan düzeylerini belirgin bir şekilde artırmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Avrupa Birliğine girme sürecini uzun yıllardır sürdürmekte olan Türkiye, eğitim sistemi ile Avrupa birliği kurucu ülkeleri ve daha sonradan üyelik alan ülkeler arasından Almanya, Fransa, Finlandiya, Romanya ve Bulgaristan eğitim sistemlerinde “zorunlu eğitim” parametresi bakımından karşılaştırma yapılmıştır. Bu karşılaştırma için ülkelerin genel özellikleri içinde coğrafi ve toplumsal faktörleri de incelenmiştir.

Araştırmalara göre toplumun kaliteli bir eğitim sürecinden geçmiş olması, ekonomik ilerlemenin de anahtarı olarak görülmektedir (Kozlu, 1995). Bunun farkına varan toplumlar eğitimde zorunluluğu temel alan modelleri, eğitim sistemlerinin içinde bulundurmaya başlamışlardır. Örgütsel anlamda daha profesyonel eğitim alan kişilerin daha nitelikli hizmet verdiği ve toplum tarafından daha fazla tercih edildiği bilinmektedir (Durdağı, 2013). Toplumsal anlamdaki ekonomik güçlülük ve buna bağlı olarak ilerleme, iyi bir liderin öncülüğünde gerçekleşecektir. İşte bu nedenle ülkeler toplumun her alanında liderler yetiştirebilmek adına eğitim sürecine zorunlu eğitimi yerleştirmişlerdir.

Zorunlu eğitim kavramının ülkelerin gelişmişlik düzeyini özellikle uzun ama zaman zaman da kısa vadede etkilediğini söylemek mümkün olacaktır. “Gelişmiş” olarak adlandırabileceğimiz ülkelerin zorunlu eğitim sürelerinin uzunluğundan ziyade zorunlu eğitime geçtikleri tarihler büyük önem arz

etmektedir. Başka bir ifadeyle zorunlu eğitimi kim daha önce getirdiyse o ülkenin gelişmişlik düzeyi bugün diğer ülkelerin üzerinde görülmektedir.

İncelenen ülkeler arasında, özellikle gelişmişlik düzeyi göz önünde bulundurulduğunda, hemen her alanda kaliteli hizmet sağlayabilmek amacıyla lider yöneticilerin yetişmesinde kuşkusuz zorunlu eğitimin katkısı büyüktür. Verilen hizmetin kalitesi ile yükselen hayat standartları arasında nasıl ki doğru orantı varsa bu orantının diğer ayağına da zorunlu eğitim sürecini de eklemek hiç de yanlış olmaz. Toplumsal hizmet sağlayan her türlü kurum ve kuruluşta işini iyi yapan, kaliteli hizmet sunan ve buna öncülük eden liderler ancak zorunlu eğitim basamaklarını tırmanarak iyi birer lider olabilmektedirler. Sonuç olarak zorunlu eğitim süreci aynı zamanda ülkelerdeki her alan ve kurum için lider yetiştirme için ilk basamağıdır.

İncelemeye alınan Almanya dışındaki diğer ülkelerin hepsinde zorunlu eğitim yaşı 6-16 iken Almanya’da bu aralık 6-18’dir. Türkiye de ise 4+4+4 eğitim sisteminin gelmesiyle bu yaş aralığı 6-18 arasına yükselmiştir. Zorunlu eğitim süresinin artması, Türk eğitim sistemi açısından oldukça önemli bir gelişmedir. Ancak, bu sürenin kesintili olması ve bu kademelerin örgün eğitim dışından sürdürülebilir olması (açık lise vb.), üçüncü 4 yıllık bölümde örgün eğitim zorunluluğunun olmaması her ne kadar kesintiye uğratsa da bu yaş grubuna ait okullaşma oranını oldukça artırmış olumlu bir gelişmedir. Bunun dışında burada incelenen tüm ülkelerde eğitim ücretsiz ve ders kitap ve materyalleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Okul öncesi eğitim zorunlu eğitim kapsamında olmamakla birlikte devlet tarafından desteklenmektedir.

Çalışmada Avrupa Birliği kurucu ülkeleri olan Fransa ve Almanya dışında sonradan üyelik hakkı elde etmiş Romanya ve Bulgaristan ülkeleri incelenmiş ve uluslararası düzeyde yapılan PISA sonuçlarına göre en başarılı eğitim sistemine sahip olmuş Finlandiya eğitim sistemlerinde “zorunlu” eğitim kavramı incelenmiştir. İnceleme yaparken ülkelerin sadece zorunlu eğitim politikalarının üzerinde durulmamış, beşeri özellikleri ve eğitim felsefesi gibi parametreler de göz önünde tutulmuştur. Bu bağlamda zorunlu eğitim kavramını ilk olarak ülkesinde uygulamanın ülkenin gelecekteki gelişmişlik düzeyini etkilemektedir. Zorunlu eğitimin süresi de oldukça büyük bir etkidir. Ülkelerin zorunlu eğitim sürelerinin zamanla kısım kısım artırdıkları gözlenmiştir.

Türk Eğitim Sisteminde ortaöğretime örgün eğitim dışında devam edebilme durumu kesintisiz olarak tanımlanan eğitimi kesintiye uğratabilmektedir. Diğer önemli bir nokta, eğitimin kesintili olup örgün eğitim zorunluluğunun olmaması, Türk Eğitim Sisteminin genel ilkeleri arasında yer alan eşitlik ilkesinin aksine kız çocuklarının eğitim hakkını kullanmalarını engellemektedir. Özellikle Türkiye’nin bazı bölgelerinde kız çocuklarını okula göndermek istemeyen veliler açık liseye kayıt yaptırmakta fakat daha sonra buraya da devamın sağlanmasına müsaade etmemektedir. Hatta erken yaşta yapılan evliliklerin bir nedeni de öğrencinin okuldan alınarak evliliğe yönlendirilmesi olarak görülmektedir. Bu noktada ciddi kayıplar yaşanabilmektedir. Sistem kesintiye uğramaktadır. Bu durum ayrıca, okul terklerindeki oranı da yükseltmektedir.

Eğitim programları daha nitelikli bir eğitim vermeye yönelik olarak uzmanlar tarafından öğretmen görüşlerine de başvurularak yeniden düzenlenmelidir. Burada sorgulanması gereken şey müfredatın öğrencilere çağın gerektirdiği bilgi ve becerileri ne kadar kazandırabildiğidir. Eğitim programlarının yanı sıra kullanılacak olan öğretim yöntem ve tekniklerin, değerlendirme sisteminin de iyice irdelenmesi, varsa hataların düzeltilmesi gerekmektedir.

Ortaöğretime devam sürecinin yeniden ele alınması ve alınan kararların belirlenen süre dâhilinde uygulanması esas alınmalıdır. Eğitim, sık değişen sınav sistemiyle, öğrenmeden ziyade sınav hazırlanma olarak algılanmaktadır. Bu algının değiştirilmesi ve sınav başarısından çok üretken, ruh sağlığı yerinde ve mutlu bireyler yetiştirmek amaç edinilmelidir. Okul öncesi eğitimin de zorunlu eğitim

sürecine dâhil edilmesi, okullaşma oranında ve ilkokul başarısında artışa neden olacaktır. Bu uygulamanın hayata geçirilmesi öncesinde mutlaka uygun altyapı hazırlanmalıdır.

Avrupa Birliği'ne üye olmak isteyen Türkiye adına, eğitimi iyileştirmek için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Fakat araştırma bulgularına göre bu çalışmaların henüz istenilen düzeyde olmadıkları görülmektedir. İçinde bulunulan uyum sürecinde birçok değişiklik yapılmıştır ve bunların birçoğu göz ardı edilemeyecek gelişmeler içermektedir. Yalnız bu durumun eğitimin her alanında gerçekleştirilmesi ve en önemlisi uygulanan politikalarda istikrarlı olmayı elden bırakmamak gerekmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazar tarafından kaleme alınmıştır.

Teşekkür

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan ve yol gösteren, özellikle düzenleme ve teknik konularda benden yardımlarını esirgemeyen ve bu anlamda büyük katkı sağlayan öğretmen arkadaşım Sayın Ümit PEHLİVAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Çıkar Beyanı

Makale ilgili olarak yazarların birbirleriyle, herhangi kişi ya da kuruluşla bir çıkar ilişkisi bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (1989). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem A.
- Aras, N. (2020). Okul müdürlerinin sahip olduğu okul liderliği standartlarına ilişkin öğretmen algıları. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3 (1), 58-68. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/ijls/issue/53618/707818>.
- Aydın, M. (2006). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Hatipoğlu.
- Creswell, J.W. (2017). *Araştırma deseni* (Çev. Ed. S.B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Drucker, F. P. (1992). *Devlet ve politika alanında ekonomi ve iş dünyasında toplumda ve dünya görüşünde yeni gerçekler*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Durdağı, A. (2013). *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erdoğan, İ. (2015). *Çağdaş eğitim sistemleri*. İstanbul: Sistem.
- Erginer, A. (2009). *Avrupa Birliği eğitim sistemleri-Türk eğitim sistemiyle karşılaştırmalar*. Ankara: Pegem A.
- Eurydice (2018). *National specificities of the education system*. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/germany_en sayfasından erişilmiştir.
- Eurydice (2018). *National specificities of the education system*. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/national-description_en sayfasından erişilmiştir.
- Eurydice (2019). *Avrupa eğitim sistemlerinin yapısı*. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d7885072-f3ac-11e9-8c1f-01aa75ed71a1/language-tr/format-PDF> sayfasından erişilmiştir.
- Görgülü, D. & Küçükali, R. (2018). Öğretmenlerin teknolojik liderlik öz yeterliklerinin incelenmesi. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 1(1), 1-12.
- Göksoy, S. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde zorunlu eğitim uygulamaları. *Asya Öğretim Dergisi*, 1(1), 30-41.
- Gültürk, T. (2013, Temmuz). *2000 yılı sonrası dönemde siyasi partilerin eğitim siyasalarının irdelenmesi*. Ankara: TODAİE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Güven, İ. (2012). Eğitimde 4+4+4 ve Fatih Projesi yasa tasarısı = reform mu? . *Elementary Education Online*, 556-577.
- Kozlu, C. (1995). *Türkiye mucizesi için vizyon arayışları ve Asya modelleri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (1961). 222 sayılı *İlköğretim ve Eğitim Kanunu*. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.222.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (1973). 1739 sayılı *Millî Eğitim Temel Kanunu*. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.1739.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Oğuz, A., & Tunca, N. (2008). "Baltık ülkelerinde ve Türkiye'de öğretmen eğitimi. *Millî Eğitim Dergisi*, 179, 164-177.
- Okçabol, R. (2009). *"12 yıllık zorunlu eğitim!" şaşılacak ne var*. Ankara: Ütopya.
- Onur, V. (2004). *Bulgaristan Cumhuriyeti eğitim sistemi: yapı ve yönetimi*. *Amme İdaresi Dergisi*, 63-179.
- Örs, Ç., Erdoğan, H. & Kipici, K. (2013). Eğitim yöneticileri bakış açısıyla 12 yıllık kesintili zorunlu eğitim sistemi: Iğdır örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (4), 131-154.
- Promkasetrin, P. (1994). *World education development: recent trends. education in Asia and the Pacific: Reviews, reports and notes*. Bangkok: UNESCO, (27), 1991-1992.

- Soydan, T. & Tüncel, M. (2013). Osmanlı'da ilk yenileşme döneminde eğitimin kurumsal ve yönetsel yapısının oluşumu ve gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(198), 110-125.
- Türkoğlu, A. (2015). *Karşılaştırmalı eğitim dünya ülkelerinden örneklerle*. Ankara: Anı.
- Ültanır, G. (2000). *Karşılaştırmalı eğitim bilimi kuram ve teknikler*. Ankara: Eylül.